

Småstykker

LIDT OM BISKOP CHRISTIAN MUUS

I det første decenium af 1700-tallet sad nordmanden Christian Muus på Ribe bispestol. Han havde ord for at være en sirlig rimsmed i den tids krybende stil over for de store. Således skrev han et hyldestdigt til Ulrik Frederik Gyldenløve, kong Frederiks IIIs uægte søn, den mægtige statholder og kommanderende general i Norge, med titlen: »Den Norske Løve, det er Hs. Høye Excellence Hr. Uldrich Gulden-Løw, hans dapre Løwemod, der altid oc særdelis udi denne sidste Krigs Aaringer 75-76-77-78-79 har ladet sig see«. Ligeledes skrev han et »Velkom, der Hands Høje Excellens lykkelig til Norge ankom Anno 1683 in Junio«.

I det hele taget fulgte han ret godt med i begivenhederne i kongehuset og digtede ved passende lejligheder i den nedarvede »heroiske« stils sammenligninger med fjerne helte som i hans næste trykte digt »Lyck-Ønskning, der H. K. H., Herr Friderich, Arve-Printz til Danmarck og Norge, fra Udlændiske Steder til Kiøbenhavn ankom d. 14. April 1693. Hvor ved og er anført de Longobarders Udgang af Danmark først til Rygen, derefter til Bayern og endelig ind i Italien«. — Igen sadler han sin Pegasus for Frederik IV's »hellege Salving« år 1700 og derefter med en »Allerunderdanigst Lykynskning til Hs. Kgl. Majestæt«. Og endelig udsendte han »Gothers og Venders Ære-Minde, der Friderich IV lykkeligen kom tilbage til Kiøbenhavn d. 25. Julii 1709«.

Et lille digt »Allerunderdanigst Lykønskning« er fra hans bispetid i Ribe. Han har sikkert overrakt eller fremsagt det for kong Frederik IV, da han den 11. juli 1703 besøgte kongehøjene i Jellinge, hvor biskoppen vel har været med til at modtage majestæten. Digtet er nemlig dateret Jelling den nævnte dato, og 10 dage senere er det trykt »udi Kongel. Majests. og Universitets privilegerede Boogtrykkerie« i København.

Han tiltaler kongen således:

»Arv-Kroned Friderich, toe Rigers Soel og øje,
Som med saa megen Fliid, Aarvaagenhed
og Møje,
Bevarer Land og Folk, at ingen Salved Mand
Saa høit fortient, som Du, sin Krone bære kand.

Høj-Viiseste Monark, som Folket aarlig ærer
Med din Nærværelse og Landets sønner lærer
At figte med den Skik, at mand ej nu, som før,
Tør sætte fremmed Mand til Vagt
for Rigets Dør«.

Det var rigtigt, at Frederik IV var afholdt af folket, og at han havde evner til at omgås jævne mennesker, og det er vel også rigtigt, at ingen af de oldenborgske konger bar kronen så »høit fortient« som Frederik IV. Bemærkningen om, at landets sønner nu i stedet for fremmed mand skal stå vagt »for Rigets dør« er en fin hentydning til kongens indførelse af landmilitsen kort i forvejen (22. jan. 1701), mens vornedskabets ophævelse, der lige var foregået, ikke nævnes.

Helt heldig er Muus derimod ikke, når han senere i digtet roser kongen for hans dyd — skønt han med ordet »dyd« vel ikke blot tænker på ordet i moralsk betydning. »Du som med Dyder gjør dit Navn udødelig,« skriver han. Det var samme år, en anden biskop, Bircherod, skrev i sin dagbog, efter at en præst havde

Christian Muus. Efter kobberstik af A. Reinhard 1717. Muus bærer ikke paryk, men langt, naturligt hår, skilt i midten og hængende ned over den temmelige store pibekrave med halsbind under. Han har stor næse, kraftig fremspringende hage og en fast mund.

fortalt ham om kongens bigamiske opførsel ved at lade sig vie til sin elskerinde Elisabeth Helene Vieregg, skønt dronningen levede: »De choses, som han vidste at fortælle om Københavns itzige Hofvæsen, måtte man snart cum horrore høre.« — Skulle rygterne om kongens letfærdighed ikke være nået til Ribe!

Tilbage til Muus' digt:

»Velkommen hid igien! Dig møder Jellings Høje
Med sine Kilders-spring; Vend Ansigt,
Sool og øje
Til Højene, og lær, hvad Harald skrev i Steen,
Og satte hos Kong Gorms og
Dronning Thyres Been.

Hvad om du gamle Gorm, som der
i Højen hviler,
Hvis Beene grønnes nu, og er, som græs,
der smiler
Mod Soolen, hvad om du vel kunde gøre Brud
I Høien, og deraf dit Hoved stikke ud«.

Så ville »gamle Gorm« se, »Hvorledis Tusinde, som det kun var een Mand paa Kongens Ord og Nik med Vaaben leege kand,« ja, så ville Gorm foragte sin tids Dannevirke mod den vold, »som Store Friderich Har giort af Landets Folk med een langt bedre Skik.« — Så begejstret er han for kongens militære virke, at han kalder ham »Nordens Mars«. — Og han slutter:

»Hvert Hierte, Friderich, imod din komme
springer.
Hver Skald Guld-Harpen slaar, at det i Norden
klinger.
Men jeg i Støven hos Din Food mig bøyer need,
og liuser over DIG Velsignelser og Fred.«

Christian Muus sad som stiftsprovst i Christiania, da den udmærkede biskop Ancher Anchersen i Ribe døde den 19. juni 1701.

Muus skrev da 2. juli følgende supplik til kongen:

»Stormægtigste Monarch, Bisp Ancher siges død
og Riber Stift vacant; Eens Død

en Andens Brød,
Vil Gud, Kong Frederik, at Lykken træffer mig,
indtil jeg ogsaa dør, jeg takker Ham og Dig.«

Udnævnelsen kom ret omgående. 5. august samme år blev han biskop i Ribe, og Muus skrev så følgende tak til majestæten:

»Stormægtigste Monarch, som af Guds
Forsyns Drift
i Naade kaldte mig herfra til Riber Stift.
I Støvet for Din Fod min Pen sig bøjer ned
og takker Gud og Dig for denne Værdighed.«

Biskop Muus var ellers ikke elsket. Han blev ligefrem berygtet for sit hovmod, sin egenmægtighed og pengegriskhed. Vel også derfor misundt for forfremmelsen. Det mærkes hos en anden rimsmedende supplikant:

»Muus fik et Hvedebrød. Jeg beder om
en Krumme
fra Danerkonnings Bord, oh, laa den
i min Lumme!
Gaar det saa med en Muus, da gid jeg var een,
langt heller Muus end Kat. Kom Lykke,
vær ej seen!

Blistrup d. 11. April 1707. *Frants Kühn*.«

Den »Krumme«, hr. Frants bad om, var degneembedet, idet han nok tiltroede sig kræfter til at være både præst og degn på en gang. Han skrev:

»Stormægtigste Monarch! al Nordens Ziir
og Ærel
Det synes underligt, at Præsten Degn vil være;
Men Verden er forkeert; Det Gud og hver
Mand seer;
Lad Præsten blive Degn, saa tigger han ei meer.«

Rimbrevet må have virket, for året efter takkede hr.
Frants*) kongen med et nyt rim:

»I Fjor gav Kongen mig Tvillinge-Brød,
da regnede der Paaske-Æg udi mit Skød.
Den misundte Kage er og saavel sød.

I Gaar giver Gud mig Tvillinge-Børn.
Min Alder skal dette for ej som en Ørn. [?]
Den Lykke mig ikke er hendet tilforn.

Tak Gud og tak Kongen paa Tvillinge Knæ
for Sønner og Brød, for Hveed og Fæe.
Gud signe Kong Frederik, mens Muus
er paa Træ.«

Muus må stadig holde for. Det måtte han også, da
hans gamle embede skulle besættes, idet en af ansøg-
ningerne lød:

»Ald Verden holder en lystig Maskerade.
For fattig Præst var det en kostelig Parade,
Om vor Monarch mig en Masque satte paa
Og [lod] udi Norge Land en Muuselevning faa.«

Muus'en gnavede både her og der, og Ribe stifts
præster syntes snart, det var for meget. Biskoppen
»lånte« deres bøger så grundigt, at de vanskeligt så

---

*) Mester Frants Kühn, præst i Blistrup 1688—1721, var en
vældig jæger, en mådelig poet og en forargelig præst, beskyldtes
for ægteskabsbrud, for at have voldt to af sine børns død og
ville ikke begraves i kirken.

dem mere. Engang fik en præst bispevisitats, og da Muus som sædvanligt ville se biblioteket, svarede præsten, at han havde pakket sine bøger ned i tønder, da han ikke kunne have dem i fred for mus!

Et klart eksempel på Muus' hovmod og kradsbørstighed har man i en hørers forpligtelse ved ansættelsen i Ribe latinske skole. Den unge mand måtte fraskrive sig al ret og forsvar og lægge alt i biskoppens hånd, ja, skrev under på, at han endog »uden ringeste protest« ville kvittere embedet, når hans højærværdighed fandt på at tilsige det*). Høreren var Niels Christiansen Teilmann, senere præst i Hjortlund og Kalvslund, han var søn af handelsmand Kr. Nielsen Tejlmand i Ribe og fætter til amtmand Kr. Hansen Teilman til Skrumsager, fra hvem den adelige familie Teilman nedstammer.

Til sidst klagede præsterne over biskop Muus. De fandt, han ville berige sig på deres bekostning. 1711 nedsattes en kommission til at undersøge forholdet. Udfaldet kendes ikke, og året efter opnåede han forflyttelse til Odense.

I Ribe havde Muus fået en ikke gejstlig krakiler og eventyrer på nakken, nemlig tolderens fuldmægtig Anders P. Harkroug, der først havde været lakaj og siden skriver hos borgmester Hans Nansen. Selv begik Harkroug mange udskejelser. Et par af biskoppens tyende havde søgt at besvige komsumptionen, og både Harkroug og toldereren fremsatte injurier mod bispen og bispinden. Muus vandt processerne og fik de to dømt til at betale bøder.

Men den hadefulde Harkroug fulgte nu efter bispen til Fyn, slog sig ned i Odense og søgte at piske en stemning op. Det var vist ham, der indgav en anonym

---

*) Dokumentet er gengivet i sin helhed i Jyske Sml. VII, 176 ff.

klage, forøvrigt ikke alene over bispem, men over næsten hele Odense gejstlighed. En ny kommission blev nedsat, og en af kommissærerne, professor H. Bartholin, skulle have ytret, at han »glædede sig til at børste støvet af biskoppens fløjskjortel«.

Al den kiv og strid blev imidlertid kongen for meget, og på en gennemrejse i Nyborg skulle kongen personlig have givet Muus en hård, men vel nok fortjent tiltale for hans sørgelige vandel.

Bartholin kom ikke til at rense biskoppen. De mange, både selvforskyldte og uforskyldte forhånelser, processer og ærgrelser har utvivlsomt virket nedbrydende på bispens sind og helbred. Ved jubelfesten for reformationen gik han i stykker i sin tale, og ikke længe efter døde han under en visitats i Svendborg i sognepræstens stue den 10. december 1717.

H. K. Kristensen.

Kilder: Kallske Sml. 4°, 378, nr. 4. Bang: Præstegårdsliv. Bricka: Biogrf. Lex. XI 554 f. Ehrencron-Müller: Forfatterlex. V, 476 f. Victor Hermansen i Ribe Bys Hist. 1660—1730, 290f. Wi-berg: Præstehist. I, 173.

DEN MIDDELALDERLIGE KNURIS VANDMØLLE I KVONG SOGN

Af Clara Haahr Christiansen og Kaj Skelmose.

I maj 1963 blev et fund anmeldt til Varde museum af entreprenør O. Skovbjerg Thomsen, Tistrup. Fundet var gjort ved Kvorup bæk i Åsted, Kvong sogn, på gårdejer Chr. Christiansens jord, matr. nr. 12 d, under et afvandingsarbejde, hvor bækken skulle uddybes og sine steder reguleres. Derved fremkom i den nygravede brink, ca. 80 m øst for Åsted-Glibstrup-